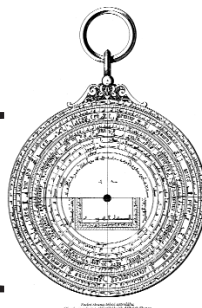

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

REGIO

Centrum regionálních analýz

REGIO 1/2005

Mezinárodní terorismus

Členové Centra regionálních analýz

Jaroslav Bureš, Rudolf Fürst, Mesfin Gedlu, Petr Kratochvíl, Vladimír Leška,
Miroslav Nožina, Filip Tesař (koordinátor)

V Praze, 4. dubna 2005

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou první číslo bulletinu REGIO, vydaného Ústavem mezinárodních vztahů v Praze a sestaveného Centrem regionálních analýz ÚMV (CRA). Číslo je věnované problematice terorismu v různých oblastech světa, jeho regionální charakteristice a přístupu důležitých států a nadnárodních uskupení k terorismu. V úvodu jsou shrnuty definice terorismu a současný stav, poté následují vybrané světové regiony seřazené víceméně podle naléhavosti situace. Závěr shrnuje doporučení pro českou zahraniční politiku. Bulletin je proto určen především těm, kdo se podílejí na utváření české zahraniční politiky, ať přímo či nepřímo.

Obsah čísla:

Úvod – Mezinárodní terorismus – *Filip Tesař*

Blízký východ – *Jaroslav Bureš*

Postsovětský prostor (bez Pobaltí) – *Vladimír Votápek, Petr Kratochvíl*

Jihovýchodní Asie – *Miroslav Nožina*

Balkán – *Filip Tesař*

Afrika – *Mesfin Gedlu*

Země Dálného východu – *Rudolf Fürst*

Doporučení

Bulletin REGIO by měl vycházet 1–2krát ročně. Další čísla budou uspořádána podobně jako toto první, tedy monotematicky, s využitím srovnávacího pohledu, a budou věnována tématům, jako je demokratizace, různé dimenze vnějších vztahů EU nebo migrace do EU.

Rádi přijmeme veškeré Vaše připomínky a náměty. Jsme otevřeni diskusi i kritice.

Stojíme mimo politický vliv, nepropagujeme žádnou ideologii, naším cílem je napomoci lepší orientaci v tématech, o kterých se mluví. Pokud Vás náš bulletin zaujme, můžete se na nás kdykoli obrátit.

S pozdravem

Filip Tesař
koordinátor CRA

ÚVOD

MEZINÁRODNÍ TERORISMUS

FILIP TESAŘ

Terorismus se stal častou náplní diskusí i politických vystoupení. Slovo „terorismus“ by se ovšem mělo používat opatrně a nikdy by nemělo být pouhým nástrojem propagandy. V každém případě by se mělo o terorismu hovořit v konkrétním kontextu.

Definice terorismu

Všeobecně uznávaná mezinárodní definice terorismu neexistuje. Různé definice se navíc mění podle okolností a zkušeností určitého státu nebo instituce. Svoje definice používají státy, sdružení států, bezpečnostní služby jednotlivých států, státní instituce, existují i definice odborné – akademické. Obsah pojmu je však obecně srozumitelný. Většina definic proto obsahuje několik společných základních prvků.

Většinou definic jsou společné tyto prvky:

- násilí,
- zastrášení,
- politický podtext,
- vynucování.

Nástrojem terorismu je násilí, nebo alespoň pohrůžka násilím, zaměřeným proti osobám nebo majetku (vraždy, mučení, únosy, braní rukojmích, ničení majetku, životního prostředí, kulturního dědictví atd.). Bezprostředním cílem je vyvolat strach větších skupin obyvatelstva. Tyto skupiny jsou širší než aktuální oběti (je to např. určitá národnostní nebo náboženská skupina, veřejnost určitého státu, představitelé státu, nebo dokonce skupina států).

Vlastním cílem není zabití obětí (nebo zničení majetku). Oběti jsou vybírány buď náhodně, nebo symbolicky. Vlastním smyslem je dosažení určitých politických cílů. Teroristé nestojí o dialog ani o dohodu, chtějí si tyto cíle vynutit.

Teroristickými činy jsou tedy takové násilné činy cílené na hromadné zastrášení, které jsou využívány k manipulaci veřejností nebo státními orgány a slouží k upoutání pozornosti nebo splnění určitých požadavků, vynucení si ústupků, podlomení autority vlády apod. Časté jsou případy, kdy teroristé doufají v plošná odvetná opatření, která radikalizují příslušníky jejich vlastního společenství.

Vedou se spory o to, zda mohou být terčem terorismu uniformované osoby – vojáci a policisté. Hranice mezi terorismem a guerillovou válkou je nejasná. Není zřejmé, jak odlišit teroristy od guerillových bojovníků (podle určitého pojetí musejí guerilloví bojovníci nosit viditelné společné emblémy, což z nich teprve dělá bojující stranu). Není ani zřejmé, za jakých podmínek jsou uniformované osoby, zmocněné k vykonávání násilí (vojáci, policisté), legitimním terčem násilí. Podle určitého pojetí (americké ministerstvo zahraničí) musí panovat válečný stav, jinak je útok proti vojákům posuzován jako teroristický. Podle téhož pojetí je jako teroristický posuzován i útok proti vojákům,

kteří jsou momentálně neozbrojeni nebo mimo službu. Jiné definice jsou pojaté natolik široce, že teroristické útoky podle nich mohou zahrnovat i válečný úder, včetně omezeného jaderného úderu. *Definice používaná EU se nevztahuje na činy spáchané vojáky v době války.*

Terorismus islamistických radikálů

Z mnoha současných projevů terorismu je z hlediska zahraniční politiky podstatný především terorismus mezinárodní. Ačkoli jsou všechny formy terorismu zavrženíhodné a jednotlivé státy se navzájem podporují ve snaze je zničit, cílem protiteroristické koalice států, k níž patří i Česká republika, je rozbití globální teroristické sítě.

Nejdůležitějším projevem mezinárodního terorismu je islamistický terorismus. Přibližně jedna čtvrtina známých teroristických skupin současnosti má náboženskou motivaci. Nejvýznamnější z nich je terorismus islamistických extremistů. Světová islamistická síť má hlavní zázemí v Asii, Africe a zčásti i v Evropě.

Síť islamistických radikálů je nebezpečná zejména díky:

- vysoké motivaci,
- velkým finančním prostředkům,
- kapacitám k plánování,
- dostatku vhodných vůdců,
- obtížné infiltraci,
- širokému společenskému zázemí.

Motivace bývá vysoká, protože obsahuje jak politický, tak náboženský prvek (vyšší, „Boží“ vůle). Finanční prostředky pocházejí často z výroby a prodeje narkotik (tak jako v případě jiných forem terorismu, např. v Latinské Americe). Propojení s organizovaným zločinem zvyšuje nebezpečnost této teroristické sítě. Kapacity k plánování byly v minulosti zvýšeny díky podpoře některých států, která je v současnosti omezenější. Infiltrace je obtížná, protože spolupráce je často založena na osobních vztazích a komunikace na osobních kontaktech. Společenské zázemí je široké díky tomu, že není určeno individuálním přesvědčením (jako v případě čistě politicky motivovaného terorismu), ale fakticky narozením.

Podpora radikálních islamistů mezi muslimy v jednotlivých oblastech a státech kolísá. Hlavním zázemím islamistických radikálů je Blízký východ, na druhém místě stojí jihovýchodní Asie. Balkán, který v minulosti představoval ohnisko islamismu v Evropě, ustupuje do pozadí. Dalším důležitým ohniskem se v budoucnu mohou stát postsovětský Kavkaz a Střední Asie. Afrika je v současné době okrajovou oblastí, východní Afrika má však tradičně čilé kontakty s Blízkým východem a vleklé vnitropolitické problémy mnoha afrických států z ní činí potenciální zázemí pro týlové struktury. Ve východní Asii (Čína) zatím existují pouze náběhy k propojení s globální islamistickou sítí.

Islamistická orientace může být jen dočasná. Islamistická síť poskytuje zázemí, ideologickou a finanční podporu, proto je vítána (stejně jako tomu bylo v případě komunistické orientace a Sovětského svazu). Řadu skupin může s islamisty spojovat společný nepřítel, jejich cíle se však mohou krýt jen částečně.

Stále není jasné, jak je globální islamistická síť vlastně propojena. Určitě je ale propojena vzájemnou důvěrou. Cíle mnoha skupin se však mohou odlišovat:

- arabští islamističtí radikálové chtějí vyhnat „cizince“ (Američany, jejich spojence a Židy) z arabské půdy (Saúdská Arábie, Irák, Izrael);
- mnozí další, zejména v Asii, chtějí osamostatnění od ideově či etnicky „cizího“ státu (v Thajsku, na Filipínách, v Indonésii, v Čechensku);
- Balkán sloužil islamistům jako týlová základna, pro místní muslimy šlo o vítané vojenské spojení;
- někteří radikální islamisté chtějí i bojovat proti sekulárním režimům (Alžírsko, Egypt, Uzbekistán, Tádžikistán);
- někteří mají ambice hrát roli sjednotitelů muslimského světa (s výhradami Írán, dříve Afghánistán, jisté náběhy k tomu dříve byly i v Súdánu).

Ukazuje se, že radikální islamismus se snadno šíří přes hranice států a mezi různými etnickými skupinami. Hlavní určující kategorií pro muslimy bývá nejčastěji příslušnost k islámské obci, kategorie národnosti a státní příslušnosti následují často až po ní. Nejvýraznější je to na Blízkém východě, jinde je to méně zřetelné. Příslušnost k muslimské obci se většinou zdůrazní v okamžiku konfrontace s jinou kategorií identity (sekulární státní, jiná náboženská, např. křesťanská, buddhistická).

To současným radikálním islamistům umožňuje pružně přeskupovat své síly a prostředky a zvyšuje to nejistotu ohledně dalších úderů.

Je důležité si uvědomit, že motivace islamistických radikálů, kteří používají teroristické metody, je stejná jako v případě společenství států bojujících proti mezinárodnímu terorismu. Jinak nelze správně pochopit motivaci a strategii sítě islamistických radikálů:

- mezinárodní protiteroristická koalice bojuje proti terorismu v libovolné zemi, protože extremisté jsou propojeni globální sítí;
- globální síť islamistických extremistů bojuje proti nemuslimským státům a vládám (včetně sekulárních vlád muslimských zemí), protože se domnívá, že jde o celosvětové spiknutí proti muslimům.

Obě strany se neustále ovlivňují. Zvýšené úsilí mezinárodní koalice nutí islamisty stále více spolupracovat a naopak (koalice byla založena právě kvůli existenci globální teroristické sítě).

Boj proti teroristické síti na kterémkoli místě je tedy společnou záležitostí všech států, které jsou jí ohroženy. Potenciální nepřítel je v představách radikálních islamistů definován velmi obecně a široce. Není v silách žádného jednotlivého státu chránit se samostatně před riziky z toho plynoucími. Žádný stát nemůže být chráněn *nečinností*.

Je důležité si uvědomit, že ne všichni islamisté jsou teroristy, a že ne každé zapojení islámu do politiky je islamismem.

Rovněž ne všichni separatisté jsou nutně teroristy, a ani používání teroristických prostředků separatisty neospravedlňuje diskriminační politiku vůči menšinám.

Jiné formy terorismu

Kvůli islamistickému terorismu nesmíme spouštět ze zřetele další formy terorismu s mezinárodním dosahem. Zvláště nebezpečný je nukleární terorismus, který představuje potenciální ohrožení pro zvláště velkou skupinu lidí. Hrozbu nukleárním terorem používá Severní Korea.

Nebezpečný je rovněž ultralevicový terorismus (ve státech severního Středomoří – Řecku, Turecku a Itálii). Ačkoli nemá vysloveně mezinárodní charakter, spolupráce často překračuje hranice států (příkladem jsou kurdské a řecké ultralevicové skupiny). Levicový terorismus hraje velkou roli také v Latinské Americe, kde některé skupiny překračují hranice států.

V mezinárodním boji proti terorismu je potřeba rozlišovat lokální a mezinárodní terorismus. Lokální terorismus se může stát součástí terorismu mezinárodního (příkladem je jihovýchodní Asie a postsovětský prostor). Motivace lokálních skupin však bývá odlišná (často nacionalistická) a vyžaduje i v mnohém odlišný přístup. Třetí státy zde mohou mnohem spíše působit jako nestranný faktor či zprostředkovatel. Lokální terorismus má omezenější zázemí. Jeho aktivita bývá předvídatelnější.

Také lokální terorismus může mít mezinárodní dosah, např. když teroristé chtějí upozornit na své požadavky. Poněvadž západní státy patří mezi politicky nejvlivnější státy světa, jsou tím nejvíce ohroženy především ony a jejich obyvatelé.

Nelze přehlížet ani státní terorismus. Lokální (nacionalisticky motivovaný) terorismus a státní terorismus jsou často souběžnými jevy. Někdy projevy státního terorismu předcházejí použití teroristických prostředků ze strany opozičních nebo menšinových hnutí (státní terorismus praktikuje např. Rusko, některé státy Latinské Ameriky, donedávna Indonésie, v minulosti ve velkém rozsahu Čína). Dnes se státní terorismus často obhájuje nebo skrývá za nutností boje proti terorismu.

Mezinárodní boj proti terorismu

Cíle jednotlivých členů mezinárodní protiteroristické koalice se liší. Vycházejí ze specifických potřeb dané země, často i z vnitropolitické situace (USA, Egypt, Rusko, Čína...). Při posuzování kroků podniknutých proti terorismu v případě konkrétní země je nutné brát v úvahu její motivaci. Přístup České republiky v boji proti terorismu by měl vycházet jak z vědomí společného cíle (boj proti terorismu by měl být hodnotou sám o sobě), tak ze specifických potřeb naší země. Tyto potřeby by měly být průběžně nově hodnoceny. Strategie České republiky by se neměla z politických důvodů příliš úzce vázat na jediného partnera.

Velmi silnou podporu tažení proti terorismu vyslovily země, které se potýkají s ozbrojeným povstáním. Tyto země často zvláště úzce spolupracují s USA. Silnou podporu vyslovují i země, které se cítí ohroženy separatismem. Boj proti terorismu se stal vítanou příležitostí k potlačování separatistických hnutí (Čína, Rusko, Makedonie), ale i politické opozice (Čína). Pro některé země je mezinárodní boj s terorismem příležitostí k posílení svého mezinárodního vlivu, aktivnější politice a širší spolupráci se Západem.

BLÍZKÝ VÝCHOD

JAROSLAV BUREŠ

Boj proti terorismu na Blízkém východě je úzce spojen se třemi faktory: za první se vztahem zdejších (muslimských) zemí k USA, za druhé s palestinskou otázkou a za třetí se vztahem místních režimů k politické a občanské opozici.

Vztah k USA

Konkrétní americká zahraniční politika začala být v islámských zemích, zvláště po zásahu v Iráku, silně neoblíbená bez ohledu na profesní, etnické a sociální zařazení ve společnosti a bez ohledu na to, zdali se jedná o stoupence režimu či opozici.

Arabská strategická zpráva prestižního egyptského ústavu Centra arabských strategických studií za rok 2001–2002 uvádí následující příčiny celkové nedůvěry vůči americkým plánům:

- strach ze vzrůstajícího intervencionismu USA, který je srovnáván se starým evropským kolonialismem (s jediným rozdílem že otevřeně neodeklaruje okupační záměry);
- vzrůstající obavy z humanitárních intervencí, preventivních úderů USA a spojenců a vměšování do vnitřních záležitostí muslimských zemí, porušování jejich státní suverenity, bez svolení RB OSN;
- USA chtějí vést boj proti terorismu, aniž by konzultovaly a dosáhly souhlasu ostatních zemí s definicí terorismu;
- intervencionismus USA nemá pouze vojenský charakter, ale je kulturně orientován s cílem měnit identitu muslimských společností;
- zasahuje do osnov školní výuky, které by měly redukovat důraz na některé islámské hodnoty (vypustit z osnov islámskou koncepci džihádu či upravit osnovy v souladu s americkými globálními zájmy, vlastními výklady islámského dogma);
- Washington usiluje v dlouhodobé perspektivě o zásadní přeměnu tradičního arabského a islámského vědomí, aby neohrožovalo západní způsob života, což je velmi nebezpečná představa;
- USA neodlišují terorismus od národněosvobozeneckého boje Palestinců a tím si vlastně udržují volné ruce pro cílený tlak na všechny arabské-islámské země, které podporují Palestince;
- USA zbavují pojem terorismus přesného významu, smyslu a snaží se ho rozšířit na každý akt násilí, vzpoury, občanskou válku, ozbrojený boj, i když je součástí národního osvobození, což je přístup, jenž jim umožňuje pragmaticky rozhodnout, co je a co není terorismus v souladu s jejich zájmy.

Výzkumy veřejného mínění v arabském světě v prvních měsících po atentátech přitom dokazovaly značnou míru solidarity s USA a odsouzení teroru proti civilistům.

Neobvykle vysokou míru spolupráce v mezinárodním boji proti terorismu vykazovaly země, s kterými měly USA v minulosti problémy, a také ty země, které nepodepsaly mírové dohody s Izraelem (např. Sýrie). Arabské země projevovaly velký zájem o spolupráci proti globálnímu terorismu, jaký představovala al-Káida, ale málo vstřícné byly vůči terorismu spojenému s blízkovýchodním konfliktem. Alžírsko mělo zájem o likvidaci evropské sítě alžírských teroristických, džihádistických organizací.

Na příkladu Sýrie a především Íránu bylo zřejmé, že bezpečnost Izraele má pro USA absolutní prioritu a nelze ji kompenzovat aktivní účastí v protiteroristické alianci. Po zahájení americké války proti terorismu v Afghánistánu vyjádřili iránské reformisté podporu a solidaritu s USA. Doufali, že společné tažení proti terorismu pomůže sblížit Írán s USA, ale Bushova vláda zařadila Írán do „osy zla“, což oslabilo reformisty v jejich úsilí o *détente* a posílilo pozice konzervativců. Důvodem nekompromisních amerických postojů byla otevřená podpora Teheránu hnutí odporu v Palestině formou dodávek zbraní.

Arabské země zdůrazňují především:

- neslučitelnost razantních ekonomických reforem v období liberalismu s radikálními politickými změnami vzhledem k bezpečnostním rizikům;
- prosazují evoluční formy zavádění demokracie;
- odmítají vývoz západního či amerického modelu demokracie;
- kritizují americké nevyvážené přístupy k procesu demokratizace podle zemí: mírné reformy v proamerických zemích – radikální, destabilizující v problémových státech;
- demokratizace by měla probíhat pod dohledem současných režimů;
- hlavní důraz by měl být kladen na zvýšení politické kultury a nikoli na důsledné, politické změny;
- preference trpělivého dialogu před jednostrannými silovými přístupy;
- odmítají spojovat ekonomickou pomoc s demokratickými reformami.

Skupina saúdskoarabských intelektuálů označila v r. 2002 americké pokusy vnucovat islámským zemím svůj společenský, sekulární model za stejný extremismus, jaký prosazují islamistické, radikální skupiny ve svých programech. Oddělení náboženství od státu není v muslimských zemích možné, protože islám je náboženství, jež se stará o fungování státu a společnosti.

Al-Káida a další teroristické skupiny

Průzkumy veřejného mínění z r. 2002 odhalily, že v mnoha muslimských zemích se stal bin Ládín oblíbenou osobností.

Projev Usámy bin Ládína pro stanici al-Džazíra z 15. 4. 2004 byl zjevným pokusem o rozbití euroatlantického spojení, protože poprvé nabízel členským státům EU příměří výměnou za stažení vojsk.

Bin Ládín ve svých starších „fatwách“, bezprostředně po zásahu v Afghánistánu, chápal konfrontaci v globálním měřítku jako náboženskou, civilizační válku v duchu Huntingtonových tezí, aniž by příliš rozlišoval mezi USA a Evropou. Tento způsob myšlení byl absolutně nepřijatelný pro všechny západní myšlenkové, politické proudy, včetně antiamerických, levicových a pacifistických proudů. Zdá se, že poslední vývoj situace, charakterizovaný tvrdými údery proti globální teroristické síti, přesvědčil teroristy, aby usilovali o přehodnocení dosavadní rétoriky a zaměřili se na bližší vymezení nepřátelské fronty (Bush

a jemu podobní, globální sdělovací prostředky, výrobci zbraní, velké firmy podílející se na rekonstrukci Iráku, sionistické lob-bistické kruhy, OSN).

Pokud bude vměšování Západu ukončeno a nemuslimské moc-ností odejdou z konkrétních islámských zemí, riziko teroristických útoku podle bin Ládina zmizí. *Lze spekulovat, že al-Káidě jde o to, aby přesvědčila západní veřejné mínění, že odstranění hroz-by blízkovýchodního terorismu může být dosaženo i politickými prostředky*, vyjednáváním a nikoli cestou totálního vojenské kon-frontace, jak si přeje vláda neokonzervativců v USA.

Teroristický útok proti USA odmítla většina vedení radikál-ních islamistických skupin, pochopitelně kromě al-Káidy. Rov-něž palestinské džihádistické, islamistické skupiny – *Hamás* a *Palestinský islámský džihád* odsoudily útok a odmítly jakékoli ozbrojené akce vedené mimo území Palestiny. Je třeba vzít v úvahu, že působily určité zábrany pro vyjádření skutečného názoru, ovlivněné mimo jiné i výzvou amerického prezidenta bezprostředně po teroristické akci, že ten, kdo není momentálně s námi, je proti nám.

Mimo Palestinu docházelo od druhé poloviny 90. let k útlu-mu teroristických aktivit ve všech zemích regionu. Teroristické akce militantních islamistů přestaly v Egyptě a *Gamaa islámíja* se omluvila za násilí z 90. let a nabídla dokonce pozůstalým obě-tí finanční kompenzace. V Alžírsku pokračují v teroru pouze tři menší frakce. Nejvlivnější *Fronta islámské spásy* (FIS) a její *Ar-máda islámské spásy* (AIS) se zřekly násilí a teroru. Teroru se zřekla i levicově nacionalistická *Kurdská strana pracujících* (PKK). Opoziční skupiny v zemích Perského zálivu, uchylující se k terorismu, v současné době omezily svoji aktivitu na Saúd-skou Arábii. Aktivita šíitských skupin se v 90. letech snížila v důsledku neexistence podpory ze strany Íránu, a tak mnohem nebezpečnější jsou sunnitské teroristické skupiny, často indoktrinované wahhábismem.

Poražení islamisté se v mnoha státech aktivněji zapojili do spolupráce s ostatními společenskými proudy v boji za demo-kratizaci společnosti a lidská práva. Nečiní si nároky na pozici hegemona, jako tomu bylo dříve. Veřejně nevyhlašují zájem o zni-čení režimu.

Přesto jde podle mého názoru pouze o taktické přeskupení sil a cílů před další konfrontací. Marginální postavení (politic-ké, ekonomické i kulturní) arabského, islámského světa v cha-otické, globalizující se společnosti na přelomu století pomáhá zvětšovat frustraci muslimů z charakteru současného mezinárod-ního řádu. Radikální islamisté ve skrytu duše věří v konečný střet civilizací, jak je předvídal S. Huntington, v němž islámská společnost prokáže svoji životaschopnost a zvítězí.

Podpora arabských zemí (*rogue states*) blízkovýchodním teroristickým skupinám podstatně ochabla koncem 90. let v důsledku zvýšených represí, mezinárodních sankcí a ukon-čení bipolárního systému mezinárodních vztahů, který umožňo-val imunitu těchto režimů. Podpora se omezovala na radikální palestinské skupiny, jež arabské země neřadí mezi teroristické.

Palestina

Po podepsání dohod z Osla došlo k poměrně intenzivní spo-lupráci mezi palestinskou a izraelskou tajnou službou, která při-

nesla v polovině 90. let i konkrétní výsledky v boji proti teroris-mu (zadržení, odsouzení a uvěznění řady teroristů). S nástupem Šaronovy vlády a zahájení intifády al-Aqsá tato spolupráce vý-razně ochabla a byla nepravdělná. Premiérovi Šaronovi se po-dařilo po 11. září získat podporu prezidenta Bushe pro likvidaci islamistických či nacionalistických teroristů i rekonstrukci „pa-lestinského Tálibánu“ (palestinské autonomní vlády).

Všechny arabské země a většina islámských zemí nikdy ne-považovaly radikální odbojové skupiny, které bojují proti Izraeli (*Hamás, Džihád a Hizballáh*), za teroristické organizace. Arab-ské země si většinou nechtěly na mezinárodní úrovni vyměňovat informace o osobách podezřelých z páchání teroristických činů během palestinsko-izraelské konfrontace. Pouze některé arabské země odmítly sebevražedné útoky, které byly namířeny i proti iz-raelským civilistům.

Terorismus a ozbrojená intifáda nejenže nepřinesly Palestin-cům žádné hmatatelné politické výsledky, naopak pomohly le-galizovat vládu izraelských extremistických vůdců, negativistic-ky naladit izraelské veřejné mínění k perspektívám politického řešení a oslabit kdysi silné izraelské mírové hnutí. Ani brutální útoky izraelské armády proti palestinským centrům odporu a vý-znamným lídrům nesnížilo riziko teroristických útoků. Skuteční odpůrci této neperspektivní politiky sice existují na obou stranách, ale jsou stále v menšině. **Podmínkou pro zdárný boj proti terorismu je nekompromisní odsouzení a boj proti terorismu namířenému proti izraelským civilistům i nedvojznačné odmít-nutí a trestání nezákonných praktik izraelské armády na oku-povaných územích.**

Úspěchy na cestě k řešení palestinské otázky počátkem 90. let motivovalo 14 arabských zemí k účasti na regionálním blízko-východním summitu v egyptském městě Šarm aš-šajchu (1996) o problematice terorismu pod americkým vedením. Účastníci schůzky odmítli v závěrečném prohlášení všechny formy tero-rismu bez ohledu na to, kdo je spáchal. V pozadí události stála obava o osud mírového procesu. Arabské a západní země (pře-devším USA) se přesto neshodly na definici terorismu.

Blízký východ a mezinárodní spolupráce v boji s terorismem

Hlavními principy Arabské dohody pro boj s terorismem (1989) jsou:

- celoarabská spolupráce v oblasti boje proti terorismu (zatčení teroristů a jejich souzení na podle jejich zákonů jednotlivých národních států, jejich vydání na základě bilaterálních dohod);
- výměna informací a zkušeností, společné školení a výcvik pra-covníků na poli boje proti terorismu;
- vydávání zadržených teroristů v souladu s dohodnutými pravi-dly jinému členskému státu Ligy arabských států (LAS), a to na základě žádostí o vydání (výměna mezi ministry spravedl-nosti či prostřednictvím diplomatických kanálů).

Členské státy LAS se zavázaly, že nebudou využívat svého území pro plánování, organizování či provádění jakýchkoli tero-ristických aktivit a ani nebudou na takových činnostech podílet.

Preambule smlouvy potvrzuje právo národa bojovat proti ci-zí okupaci či jakékoli agresi. To zahrnuje ozbrojený boj za osvobození vlastní země, získání práva na sebeurčení a nezá-

vislost a za územní integritu každé arabské země (vztahuje se k Palestině).

Nejaktivnější zemí při přípravě smlouvy byl Egypt, podporován Saúdskou Arábií, Jordánskem, ale rovněž i Palestinská samospráva, Súdán či menší země Perského zálivu. Některé země (např. Sýrie) měly největší výhrady k povinnosti vydávat zadržené podezřelé ze spáchání terorismu. Na přelomu století se poněkud zlepšily vzájemné vztahy mezi severoafrickými, maghribskými zeměmi, což se projevilo i ve větší vstřícnosti spolupracovat mezi sebou i v oblasti boje proti terorismu, zvláště proti islamistickým, radikálním skupinám. Příkladem je tunisko-alžírská dohoda o posílení ostrahy hranic před pronikáním teroristů a pašeráků (2001).

Organizace islámské konference (OIK) patří v současné době svou politikou zaměřenou na boj proti terorismu k aktivním zastáncům přijetí univerzální smlouvy, která by upravila všechny aspekty terorismu. Nejnovější aktivitou OIK je zřízení třináctičlenného Výboru OIK pro mezinárodní terorismus, který by měl

vydávat doporučení v oblasti boje proti terorismu, podporovat dialog mezi různými civilizacemi a podílet se na šíření správného obrazu islámu ve světě.

Většina blízkovýchodních zemí po 11. září začala aktivně v praxi naplňovat rezoluci RB OSN č. 1373 a spontánně podepsala Úmluvu OSN o potlačování financování terorismu. Rezervy existovaly v oblasti finanční kontroly. Nejaktivněji v tomto směru vystupují Egypt, Izrael, Turecko a méně aktivní jsou státy Zálivu a Sýrie. Obavy plynou ze strachu, že přijetí mezinárodních smluv bude mít dopad na vnitřní stabilitu a mezinárodní prestiž konkrétního státu. Blízkovýchodní, arabské země mají velké množství výhrad vůči smluvním dokumentům, většinou na pozadí konfliktu Izrael–arabské země či podpory, definování palestinského národněosvobozeneckého boje. Po 11. září se rovněž částečně zlepšil a urychlil proces vzájemného vydávání osob mezi západními a blízkovýchodními zeměmi, který v minulosti z různých důvodů nefungoval.

Boj proti terorismu a podpora demokracie

Ze strany USA byla po 11. září 2001 podpora demokracie v regionu chápána jako nedílná součást boje proti terorismu. Značná část amerických odborníků na Blízký východ však předem varovala, že v Iráku i jiných arabských zemích zvítězí ve svobodných volbách především antiameričtí islamisté, protože autoritativní režimy nikdy nepřipustily zformování skutečné, alternativní a nezávislé, liberální opozice.

Definice terorismu byla v Arabské dohodě pro boj s terorismem pojata příliš široce, takže arabské vlády mohou snadno využít definice k boji proti nepohodlné opozici. Smlouva považovala za teroristický „každý akt násilí či hrozby jeho použití“, tj. bez ohledu na příčiny a motivy spáchání individuálního či kolektivního kriminálního činu. Musel být zaměřen na zastrášení lidí, ubližovat jim a ohrožovat jejich svobodu, životy či bezpečnost. Terorismus byl vztahován i na ekologii, ohrožování soukromého či veřejného vlastnictví. Byl jím i čin bránící uplatňování ústavy, zákonů či ustanovení.

Podle četných odborníků dohoda překračovala definici terorismu formulovanou na národní úrovni v jednotlivých arabských státech. Důsledné uplatňování některých článků by mohlo vážně ohrozit svobodu slova a další demokratické svobody.

Arabská organizace pro nezávislé soudnictví a právní povolání došla po důkladné srovnávací analýze k závěru, že Dohoda je v rozporu s ústavami některých států (Kuvajt, Egypt, Bahrajn, Jordánsko, Sýrie), především v otázkách, jako je respektování osobních svobod jedince (zatčení, uvěznění, prohledávání), ohrožování nedotknutelnosti soukromého života (zabavování či odposlouchávání dopisů, e-mailů, telefonních rozhovorů). Tyto obavy byly skutečně potvrzeny i v praxi.

Rovněž zavádění represivních opatření na Západě mělo přímý vliv na zostření bezpečnostních opatření v arabském světě. Útoky nesměřovaly jenom proti islamistům a jejich sociální infrastruktuře, ale i proti liberální opozici a organizacím na obranu lidských práv.

POSTSOVĚTSKÝ PROSTOR (BEZ POBALTÍ)

VLADIMÍR VOTÁPEK, PETR KRATOCHVÍL

Až dosud byla bezpečnostní rizika plynoucí z aktivit teroristických uskupení na území Eurasie poměrně malá. Česká republika navíc nepatří na seznam zemí aktivně podporujících ruskou politiku na Kavkaze či ve Střední Asii. Uvedená situace se ale v posledních letech mění. Díky dlouhotrvající válce v Čečensku dochází k radikalizaci a islamizaci čečenských bojovníků. Jednotlivá uskupení mohou dříve nebo později přestat rozlišovat mezi Ruskem a západními státy, protože z hlediska radikálního islámu je rozdíl mezi nimi nevýznamný. Dalším negativním faktorem je dlouhodobá neschopnost prakticky všech států oblasti zlepšit situaci v dodržování lidských a občanských práv a řešit sociální a etnicko-náboženské problémy. Uvedené problémy jsou živnou půdou pro růst nejruznějších extremistických uskupení, včetně skupin teroristických.

V postsovětském prostoru od počátku 90. let nacházíme snad úplné spektrum různých druhů terorismu.

V tomto regionu ještě více než kdekoliv jinde platí, že termín terorismu je hodnotově zabarvené označení, které je aplikováno se zřetelem na zájmy mluvčího. Proto mohou být čečenští ozbrojenci pro ruskou veřejnost teroristy, pro západní média separatisty a pro islámské země bojovníky za svobodu či dokonce za pravou víru.

Významným rysem aktivit teroristických uskupení v prostoru Eurasie byla až dosud jejich regionální ohraničenost. Až na výjimky se jejich útoky odehrávaly na omezeném území a nepřekračovaly hranice Eurasie. Výjimkou jsou občasně akce prováděné přívrženci čečenské nezávislosti v Turecku, jejichž cílem je většinou připoutat pozornost západních médií k válce v Čečensku (obvykle se jedná o zadržování rukojmích či únosy dopravních prostředků). I to může být příčinou jistého podceňování místního terorismu ze strany západních zemí.

Typologie terorismu v postsovětském prostoru

Politický terorismus. Profiluje se zejména demonstrativními útoky proti symbolickým cílům či určitým skupinám obyvatel a je charakteristický zejména pro největší stát regionu – Rusko. Levicově orientované teroristické skupiny jsou v celém námi analyzovaném území poměrně slabé – a nejvýraznější jsou zastoupeny opět v Rusku. Pokud dojde k použití síly, jedná se většinou o výbuchy náloží zaměřené proti symbolickým objektům, které jsou umístěny a načasovány tak, aby se co nejvíce snížila pravděpodobnost ohrožení lidských životů. Naproti tomu terorismus pravicový má v Rusku mnohem početnější základnu. Fašizující hnutí jako *Ruská národní jednota* disponují desítkami tisíc členů, vyžívajících se v nošení uniforem a ve vojenském výcviku.

Státem podporovaný terorismus. V určitých situacích je součástí běžného repertoáru armády, policie a dalších uskupení represivního aparátu řady států Eurasie včetně Ruské federace. Ty-

to složky státní moci se často uchylují k zastrasování civilního obyvatelstva a masovému porušování občanských a lidských práv. Nejznámějšími příklady takového postupu jsou především akce proti obyvatelstvu separatistických území (Abcházie, Čečensko apod.). Zcela zvláštní odnoží vládního terorismu by mohly být akce zvláštních služeb proti vlastnímu obyvatelstvu (spekulovalo se o nich v Rusku a v Uzbekistánu), i když podobné akce nebyly nikdy jednoznačně prokázány.

Náboženský terorismus. Význam náboženství jako motivace teroristických útoků postupně sílí. Jestliže na počátku 90. let hrálo náboženství jen vedlejší roli, postupem času se ve Střední Asii a především v Čečensku stal islám autonomním zdrojem legitimity pro ozbrojené násilí. Největší nárůst zaznamenala tato motivace v rámci rusko-čečenské války. První uskupení využívající teroristické formy boje začaly do prostoru bývalého SSSR (Střední Asie, Kavkaz, ale i muslimské oblasti Ruska) pronikat poprvé v době války v Afghánistánu. Přestože mívá nábožensky motivovaný terorismus často i národnostní podtext, *islám teroristickým hnutím často slouží jako spojující prvek v boji proti Rusku a proruský orientovaným elitám.*

Národnostní terorismus. Etnické či etnickým separatismem motivované násilí se projevovalo již za existence Sovětského svazu. V období destabilizace státních struktur na počátku 90. let se vzedmula vlna etnického násilí v Arménii, Ázerbajdžánu (válka o Náhorní Karabach), Střední Asii (ve Ferganské dolině) i na Kavkazu (mezi Inguši a Osetinci). V současné době je nejnebezpečnějším ohniskem národnostně (a nábožensky) motivovaného násilí rusko-čečenská válka na Severním Kavkazu.

Terorismus kriminální. V jeho pozadí stojí organizovaný zločin, motivace je různá (získání peněz, zastrasení státních struktur nebo konkurentů).

Kavkaz

Prostor Kavkazu je svým pestrým národnostním, náboženským i sociálním složením územím z pohledu terorismu zvláště zranitelným. Situaci dlouhodobě zatěžují tři velké konflikty, které jsou obvykle doprovázeny terorem ze strany všech zúčastněných aktérů: rusko-čečenská válka, arménsko-ázerbajdžánský konflikt o Náhorní Karabach a gruzínsko-abcházský spor. V současnosti se vyostřuje i napětí gruzínsko-adžárské a v latentní fázi existuje celá řada dalších konfliktů – např. ingušsko-osetinský nebo separatismus v Jižní Osetii a v arménských okrcích na jihu Gruzie.

Čečensko. Je oblastí s jednoznačně nejvyšší mírou teroristických aktů téměř všech typů. V letech 1991–1994 měl terorismus především zločinecký charakter: cílem únosů lidí, letadel či autobusů bylo většinou získání finančních prostředků. Nejohroženější skupinou byli Rusové a příslušníci dalších slovanských etnik, žijících na území Čečenska.

Rusko-čečenská válka přinesla politický, často státem podporovaný terorismus. Vzhledem k převaze ruské armády se čečenské oddíly uchýlily k záškodnickému vedení boje, charakterizovanému přepady ruských vojáků, výbuchy a akcemi zaměřenými proti civilnímu obyvatelstvu mimo území Čečenska. Po dočasném odchodu federálních sil z Čečenska v r. 1996 došlo ke zvýšené míře zločineckého terorismu. Nejčastějším terčem únosů byli žurnalisté a pracovníci zahraničních organizací, zastrahováni byli také usedlí etničtí Rusové. Mimo území Čečenska se v této době uskutečnila řada teroristických činů často připisovaných Čečencům (útoky proti autobusům, výbuchy na nádražích nebo na tržištích). Útoky proti obytným domům v Moskvě a v dalších ruských městech v r. 1999 byly Čečencům připisovány bez jasných důkazů. Ze zinscenování byly obviňovány i ruské tajné služby.

Po vypuknutí druhé rusko-čečenské války v r. 1999 se aktivity čečenských jednotek postupně rozšiřují i daleko za hranice severokavkazského regionu. Na čečenské straně se do bojů postupně zapojuje nová generace bojovníků, kteří vyrostli v prostředí války a uprchlických táborů, díky čemuž bude nutné docházet k postupné radikalizaci a „islamizaci“ konfliktu. Čečenský konflikt se tak může postupně času stát zdrojem destabilizace jak Kavkazu, tak i jeho širšího okolí.

Rok 2004 se v Rusku nesl ve znamení velkých teroristických útoků s množstvím obětí. Po únorovém útoku v moskevském metru byla v srpnu unesena dvě ruská letadla (následně explodovala). Vyvrcholením dosavadní teroristické činnosti na území Ruské federace se pak stalo obsazení školy v severoosetském Beslanu na počátku září.

Přestože mnohdy chyběly jasné důkazy o spojení těchto teroristických činů s válkou v Čečensku, ruská politická scéna, média i veřejnost byla o tomto propojení naprosto přesvědčena. To vedlo Putinovu administrativu, obávající se ztráty dosavadní neotřesitelné pozice, ke krokům dvěma směry: **na jedné straně Putin osobně přiznal neúspěch v dosavadním boji proti terorismu a bylo oznámeno výrazné navýšení prostředků na boj proti terorismu.**

Na druhé straně se zdá, že Putin chce souhlasného postoje veřejnosti k tvrdému postupu vůči teroristům využít při další centralizaci země, jež nemá s bojem proti terorismu mnoho společného. Ruské vedení si tak stále ještě neuvědomuje nutnost změny tradičního mocensko-vojenského přístupu v boji proti terorismu.

Výrazné nebezpečí spočívá v možnosti rozšíření ozbrojeného konfliktu po celém severním Kavkazu. Již v minulosti se teroristické akce spojované s Čečenci mimo území Čečenska setkávaly s nevráživostí sousedních etnických skupin (např. obsazení nemocnice v Buđonnovsku), avšak současné napětí mezi Inguši a Čečenci na jedné straně a Osetinci na straně druhé dostoupilo vrcholu.

Gruzie. Nový gruzínský prezident M. Saakašvili se postupně pokusil vyřešit otázku pročečenských ozbrojenců operujících

z území Gruzie – v minulosti byla často kritizována zejména nedostatečná kontrola Pankiské soutěsky. Situace v Abcházii zůstává díky podpoře Ruska velmi citlivá, Moskva byla opakovaně obviňována z dodávek vojenské techniky, munice a paliva separatistům. Na stranu Abcházie se postavila také tzv. Konfederace kavkazských národů, která vyzvala k zahájení kampaně teroristických útoků proti představitelům Gruzie. Podle dostupných informací proti gruzínským silám bojovala také celá řada Čečenců, kteří se poté zúčastnili rusko-čečenské války a kteří se později na území Gruzie často skrývali.

Na druhé straně ruská strana opakovaně obviňuje Gruzii z toho, že se přes její území dostávají do Čečenska zahraniční islámští dobrovolníci (nejčastěji je poukazováno na Turky).

Střední Asie

Uzbekistán. Nastolení režimu osobní moci prezidenta Islama Karimova a potlačení reálné a legální politické opozice na počátku 90. let vedlo k radikalizaci části opozice. Nejvýznamnější teroristickou silou je *Islámské hnutí Uzbekistánu* se silnou pozicí ve Ferganské dolině. K radikalizaci hnutí přispěla i skutečnost, že podpora *Islámskému hnutí Uzbekistánu* plynula především z extrémistických kruhů, včetně samotného Usámy bin Ládina. Ferganská dolina, která se nachází na rozhraní Uzbekistánu, Tádžikistánu a Kyrgyzstánu, je často považována za epicentrum islámského fundamentalismu a s ním spojeného terorismu ve Střední Asii.

Islámské hnutí Uzbekistánu je podezřelé z organizování neúspěšného atentátu na prezidenta Karimova v únoru 1999. Represe ze strany prezidenta Karimova pokračuje, společně s neutěšenou ekonomickou situací tak tvrdý postup proti islámským extrémistům (ale v posledních letech i proti pouhým praktikujícím muslimům) tvoří základní dva zdroje pokračujícího nárůstu vlivu radikálního islámu v oblasti Střední Asie. Zároveň se však Uzbekistán stal jedním z klíčových spojenců USA při jejich tažení proti terorismu. Současná vládní elita tím získala v boji proti islamistům značnou posilu. Islámské hnutí bylo také výrazně oslabeno v důsledku americké kampaně v Afghánistánu, během níž bylo množství členů této organizace zabito nebo zadrženo.

Tádžikistán. Tádžikistán je nestabilitou nejvíce postiženým územím v rámci Střední Asie. Vzhledem ke složitému terénu s řadou velmi obtížně dosažitelných území a etnické i náboženské různorodosti je i dnes v Tádžikistánu velmi obtížné prosadit vůli ústřední vlády. Řada oblastí je na vládě fakticky nezávislá. V důsledku velmi nízké životní úrovně se v regionu snadno prosazuje drogová mafie. Značný vliv na úroveň terorismu měla a má blízkost Afghánistánu, v jehož severních provinciích žije tádžická menšina. Tádžikistán byl také často zejména ruskými médii obviňován, že strpí, aby na jeho území existovaly výcvikové tábory islámských radikálů, především členů *Islámského hnutí Uzbekistánu*.

Bezpečnostní rizika pro Českou republiku a důsledky pro českou zahraniční politiku

Česká republika nemá v postsovětském prostoru žádné specifické zájmy, které by ji měly stavět v otázkách boje s terorismem a s příčinami jeho vzniku mimo hlavní proud společné zahraniční politiky EU. Se svými spojenci sdílíme rizika a měli bychom i sdílet jejich snahu o prevenci terorismu – ať už jde o boj s konkrétními skupinami, nebo působení na společenské podmínky jeho vzniku.

Evropská unie zde ovšem až dosud projevovala právě ve vztahu k prevenci terorismu velmi pasivní přístup. Jedním z hlavních zdrojů nebezpečí teroristických útoků je rusko-čečenský konflikt, EU a Rada Evropy však v posledních letech zcela rezignovaly na aktivní roli v jejich urovnání. Zvláště po 11. září 2001 se EU vzdala výraznější kritiky Ruska za jeho politiku na Kavkaze.

Současně by Česká republika měla reflektovat skutečnost, že teroristických akcí se v oblouku od Kavkazu až po Střední Asii dopouštějí jak představitelé vládních struktur, tak i islamistické a jiné radikální organizace, které mnohdy používají nacionalistickou rétoriku jenom jako zástěrku pro své skutečné cíle. Česká republika by měla být schopna konzistentní kritiky vládou sponzorovaného násilí, ale zároveň i terorismu nevládního, který v některých oblastech postsovětského prostoru jednoznačně dominuje.

JIHOVÝCHODNÍ ASIE

MIROSLAV NOŽINA

Policejní šetření zářijových událostí 2001 v New Yorku a následná vlna zatýkání islámských extremistů v Singapuru, Malajsii a na Filipínách, připravujících bombové atentáty na ambasády řady zemí, odhalily, že region jihovýchodní Asie dnes patří mezi hlavní základny světového terorismu. Islamistické teroristické sítě jsou zde daleko silnější a rozvětvenější, nežli se předpokládalo. Islamisté stojí za řadou teroristických útoků v regionu.

Dlouhodobá neschopnost řady států jihovýchodní Asie řešit sociální a etnicko-náboženské problémy vytváří vhodné podmínky pro růst nejrušnějších extremistických uskupení. Až do nedávné doby byla bezpečnostní rizika plynoucí z aktivit teroristických uskupení v regionu jihovýchodní Asie poměrně malá. Operace jednotlivých teroristických uskupení se omezovaly na vymezená zájmová území a vyrůstaly z víceméně lokálních problémů. Situace se ale mění. K tomu se přidávají i vnější impulzy spojené s globálním šířením ofenzivního islámu. V jihovýchodní Asii dochází k radikalizaci a islamizaci bojovníků. Jednotlivá islámská uskupení mají tendenci přestat rozlišovat mezi lokálním nepřítelem a západními státy, protože z hlediska radikálního islámu je rozdíl mezi nimi nevýznamný. Díky globalizaci terorismu se tak region jihovýchodní Asie stává rizikovým i pro země Evropy.

Politický islám se v jihovýchodní Asii v porovnání s jeho středovýchodními formami vyznačuje daleko větší umírněností a tolerancí. Většina islamistických skupin zde má tradičně nenásilný charakter. I v jejich prostředí však v posledních letech sledujeme nárůst fundamentalistických tendencí, projevujících se navenek zosťující se rétorikou a zpřísňováním dohledu nad dodržováním islámských regulí. Ofenzivní islám se stal integrální součástí strategie řady autonomistických a separatistických hnutí, paravojen- ských organizací, etnických a náboženských seskupení s extremistickým programem.

Radikálním islamismem nejvíce zasažené státy

*Indonésie je tímto problémem zasažena nejvíce. Vládní krize po pádu prezidenta Suharta v r. 1998 v tomto největším islámském státě světa umožnila, aby se islámští fundamentalisté a teroristé začali směřovat s ostatními islámskými hnutími, politickými a sociálními, násilnými a nenásilnými. Aktivní v této oblasti je např. *Front Pembela Islam* (Fronta obránců Islámu) či *Darul Islam* (Muslimské hnutí), původně násilné hnutí, které se začátkem 50. let pokusilo na ostrově Jáva vytvořit samostatný islámský stát. Indonésie se rovněž po léta potýká s islámským radikalismem a separatismem v provincii Ačehu na ostrově Sumatra, vyvolaným hospodářskou a politickou diskriminací ze strany vládnoucí elity v Jakartě. Politickou nestabilitu využilo ozbrojené *Hnutí svobodného Ačehu* (GAM) k výraznému posílení svých pozic. I když se v prosinci 2002 podařilo dosáhnout dohody o urovnání konfliktu, předpokládající v r. 2004 uspořádání svobodných voleb, řada obtíží mírového procesu nadále přetrvává.*

Silný náboženský podtext má i vleklý konflikt mezi křesťanskými starousedlíky a muslimskými přistěhovalci na Moluckých ostrovech a Celebesu, v nichž se významně angažovala organizace *Laskar Džihád* (Síla svaté války). Ta v r. 2002 oficiálně zastavila svoji činnost, jednalo se však o taktický manévr, který měl po teroristických útocích na Bali odvést od skupiny pozornost a umožnit jí přeskupit se pod novým vedením.

Filipíny. Islámský terorismus má podobu soupeření mezi křesťansko-sekularistickou majoritou a muslimskou menšinou, která požaduje zřízení autonomního muslimského státu na ostrově Mindanao. V rámci hlavního proudu islamistického hnutí, vedeného *Národněosvobozenou frontou Morů – muslimů* (NOFM), zde vzniklo několik radikálně-extremistických seskupení. Nejznámější jsou *Moroská islámská osvobozená fronta* (MIOF) a fundamentalistická *Skupina Abú Sajjáfa* (SAS). Když NOFM v r. 1996 zahájila proces mírového urovnání sporů s vládou, tato seskupení se odtrhla a vyhlásila „svatou válku“ křesťanům a „je- jich“ vládě v Manile. Zatímco aktivity MIOF pod politickým a vojenským tlakem filipínské vlády slábnou, SAS i přes nedávnou smrt svého vůdce Abú Sajjáfa dále provádí únosy, vraždy a sabotáže.

Thajsko. Islamistický extremismus se stal výrazem odporu muslimské minority vůči centrální „buddhistické“ vládě. Nárůst islamistického extremismu, který o sobě dává vědět bombovými atentáty a útoky na policejní stanice, je spojen se snahami o připojení muslimského jihu Thajska k muslimské Malajsii.

V Malajsii se výrazně projevuje radikální muslimská sekta *al-Ma'unah*, která stojí za útoky na vojenské sklady zbraní na severu země, a organizace *Kumpulan Mudžáhidin Malajsia* (Shromáždění mudžáhidů Malajsie). Malajsijské úřady ji obviňují z útoků na cizince, loupeží a nezákonného držení zbraní. Vyšetřování rovněž prokázalo, že řada jejich bojovníků prodělala výcvik v Afghánistánu a klíčoví vůdci jsou napojeni na organizaci *Džamá Islamija*.

Regionální islamistická síť

V centru této sítě stojí regionální teroristická organizace Džamá Islamija (Muslimské bratrstvo – DI), jejímž cílem je vybudování panislámského státu zahrnujícího jižní Thajsko, Malajsii, Indonésii a jižní Filipíny. Dříve v Indonésii, Malajsii ani na Filipínách pevně organizovaná hierarchizovaná síť radikálních islamistů neexistovala. Jednalo se spíše o víceméně nezávislá seskupení spřízněná cíli a názory. Situace se mění v souvislosti s internacionalizací islámského extremismu v průběhu 80. a 90. let a extremisté z různých končin jihovýchodní Asie stále častěji operují společně. Islamistická síť se pokusila provést sérii bombových útoků na ambasády USA, Austrálie, Velké Británie a Izraele v Singapuru. Jednalo se o společný odvetný plán DI a al-Káidy za operaci v Afghánistánu. Největšímu teroristickému útoku od zářijových událostí v New Yorku zabránilo zatčení některých členů skupiny na počátku prosince 2001. Ve stejném ob-

dobí došlo i k zadržení teroristů plánujících další útoky na americké vojenské cíle. Nepodařilo se však předejít bombovému atentátu na Bali v listopadu 2002, při němž zahynulo přes 200 lidí.

Velmi často v těchto akcích figurují osoby napojené na organizaci al-Káida. Například její člen Umar Farúk po svém zatčení přiznal, že se účastnil plánování série útoků proti západním cílům v Indonésii, Malajsii, Singapuru, Thajsku, Vietnamu, Kambodži a na Filipínách. Filipínci tvrdí, že al-Káida poskytuje logistickou podporu extremistům ze skupiny Abú Sajjáfa. Rovněž vyšetřování v Singapuru a Malajsii odhalila existenci silné islamistické teroristické sítě napojené na al-Káidu. Vyšetřování ame-

rického Federálního úřadu vyšetřování (FBI) odhalilo, že teroristické útoky z 11. září v USA zčásti naplánovali a zorganizovali operativci al-Káidy v Malajsii. Propojenost operací, využívání „expertů“ různých extremistických seskupení ke společným akcím, vysílání islámských bojovníků ať již dříve do Afghánistánu či dnes na Moluky, to vše svědčí o tom že islámský extremismus v jihovýchodní Asii opouští rámec vlastních zájmových teritorií, je schopen kooperovat na široké mezinárodní bázi a v neposlední řadě se zapojil do globálních teroristických aktivit. To z něj činí značně nebezpečný fenomén, s nímž se státy jihovýchodní Asie jen s obtížemi vyrovnávají.

ASEAN: hlavní platforma pro boj s terorismem

Všechny země regionu po 11. září 2003 oficiálně vyslovily odsouzení a podporu boje proti terorismu.

Nejsilnějším stoupencem protiteroristické politiky USA se v regionu staly Filipíny, které podpořily operaci v Afghánistánu a zintenzivnily s podporou USA svoji vojenskou ofenzivu proti skupině Abú Sajjáfa. Malajsie, Singapur a Thajsko zahájily rozsáhlé vyšetřování teroristických sítí a zatkly řadu čelných představitelů islamistických organizací. Po určitém váhání se připojila i Indonésie, která jistou dobu balancovala mezi snahou omezit vliv extremistů v početné islámské komunitě a snahou nevyhlížet příliš proamericky. Její váhavý postoj změnil až útok na Bali.

Evropská unie považuje za hlavní platformu boje zemí jihovýchodní Asie proti terorismu ASEAN. Na zasedání regionálního sdružení ASEAN v prosinci 2002 se otevřeně hovořilo o společných protiteroristických opatřeních a navazování užší protiteroristické spolupráce i mimo rámec regionu. Na 14. setkání ministrů zahraničních věcí zemí EU a ASEANu v lednu 2003 byla v této souvislosti přijata Společná deklarace o spolupráci v boji s terorismem a následně v září 2002 v Kodani společný akční plán. Zástupci EU se aktivně účastní práce Regionálního fóra ASEANu, EU začala poskytovat konkrétní pomoc zemím regionu v protiteroristických aktivitách – Evropská komise mimo jiné v rámci svého obranného Mechanismu rychlé reakce poskytuje Filipínám pomoc při potírání praní špinavých peněz, pomáhá budovat soudní kapacity, v boji proti financování terorismu v Indonésii a při budování Protiteroristického centra v Malajsii.

V komuniké věnovaném novému partnerství s jihovýchodní Asií Evropská komise klade důraz na to, aby se boj s terorismem stal integrální součástí rozvojové strategie všech zemí regionu a aby tyto země pečlivě rozlišovaly mezi mezinárodním terorismem a mírovou politickou opozicí. EU je připravena v této oblasti se zeměmi ASEANu spolupracovat.

BALKÁN

FILIP TESAŘ

Výraz „terorismus“ se v souvislosti s Balkánem užíval v posledním desetiletí poměrně často. Tento pojem je používán hlavně ve dvojím kontextu: v souvislosti s činností radikálních islamistů a separatistických menšinových hnutí.

Kromě toho působí v Řecku a v Turecku ultralevicové skupiny, které bojují za změnu společenského řádu. Jejich častou metodou jsou atentáty a bombové útoky, případně únosy. Nemají však v globálním kontextu takový význam jako výše zmíněné dvě skupiny.

1. **Radikální islamisté** na Balkáně vedou teroristickými prostředky boj za pomoc muslimům, nebo balkánské země používají jako zázemí k operacím jinde, hlavně v Evropě, případně na Blízkém východě.
2. **Separatistická hnutí** někdy používala teroristických metod v úsilí upozornit na sebe. Vlády států, proti nimž separatisté vedli boj, pro ně používaly označení „teroristé“ často paušálně kvůli tomu, aby ospravedlnily svůj postup vůči nim, aby separatistům v očích zahraničních pozorovatelů odňaly legitimitu a aby získaly přízeň zahraničí na svou stranu.

Směšování dvou kategorií

Skutečný terorismus je na Balkáně spojen především s radikálními islamisty, a jako takový je importem ze zahraničí.

Balkánští muslimové (Bosňáci a Albánci), kteří stáli v centru mediálně nejexponovanějších ozbrojených konfliktů na Balkáně po r. 1991, byli velmi často paušálně směšováni s islamisty a teroristy. V obecném povědomí proto splývají separatistické snahy a terorismus. To je však zavádějící. Všechny balkánské vlády, které se střetly s ozbrojeným povstáním – chorvatská, bosensko-hercegovská, srbská a makedonská – označovaly vzbuřence jako „teroristy“, protože odmítaly jednat o jejich politických požadavcích. V Srbsku se Miloševićova vláda snažila až do svého pádu (2000) používat obvinění z terorismu a jeho propagace k eliminaci politické opozice a nezávislých institucí. Obvinění z terorismu si navzájem předhazovaly i soupeřící politické proudy v Albánii.

Separatistická hnutí, pokud bojovala v podmínkách guerilly, páchala činy, které lze označit jako teroristické, jako např. politicky motivované atentáty (nejvíce Osvobozenecká armáda Kosova/UÇK v letech 1996–1997). Většinou se však zaměřovala na protivníky v uniformách, hlavně policisty (Srbové v Chorvatsku, Albánci na Kosovu, v jižním Srbsku a v Makedonii). I když šlo většinou o případy ze zálohy, je obtížné tyto činy označit jako teroristické. Postupně všechna hnutí vytvořila pravidelné, uniformované vojenské jednotky. Představitelé albánských guerill obviňovali z teroristického postupu vlády, proti kterým bojovali. Obecně se strany nedávných konfliktů snažily zbavit se obvinění z terorismu a naopak z páchaní terorismu obvinit stranu druhou.

Záměrné páchaní činů vzbuzujících strach civilního obyvatelstva bylo součástí taktiky jak separatistů, tak mezinárodně uznávaných vlád. Obě strany rovněž záměrně ničily kulturní památky odlišných národnostních skupin a soukromý majetek jejich příslušníků. V postupu ozbrojených sil nebyl v praxi často mezi oběma stranami rozdíl. Základním cílem bylo přimět obyvatelstvo odlišné národnosti k hromadnému útěku. To je podobné situaci v mnoha jiných částech světa, kde je výkonná moc soustředěna mimo veřejnou kontrolu v příliš úzkém okruhu osob a kde schází vícestupňová veřejná kontrola ozbrojených sil.

V takových podmínkách se na Balkáně v 90. letech setkáváme i s terorem, za nímž zřejmě stály vlády. V Albánii byly v letech 1996–1998 spáchány atentáty na vysoké činitele politických stran a velitele konkurenčních paravojenských formací. Miloševićův režim v Srbsku stál v pozadí několika politicky motivovaných atentátů (na sponzory politických konkurentů, vůdce organizovaného zločinu propojené s politickým vedením, vysoké policejní důstojníky a opoziční i vládní politiky) v letech 1997–2000. Tyto činy jsou předmětem domácích a mezinárodních soudů v rámci demokratizace a vyrovnávání se s válečnými zločiny.

Islamističtí radikálové

Ozbrojené konflikty v bývalé Jugoslávii s sebou přinesly výraznou infiltraci radikálních islamistických skupin, teroristických organizací, islámských válečných veteránů a tajných služeb islámských zemí. Ty kromě účasti v bojích na straně Bosňáků a Albánců páchaly i vysloveně teroristické činy. Byly ve spojení s bosňáckými politickými, vojenskými a duchovními špičkami, kde měly největší oporu. Politické krytí na nejvyšší úrovni skončilo volební porážkou bosňáckých nacionalistů v r. 2000. Spolupráce s vedením UÇK byla především účelovou záležitostí.

Bosňáckou a albánskou společností nebyli islamisté přijímáni bez výhrad. Největší podporu veřejnosti měli během válek v BaH a na Kosovu, což doznávalo určitou dobu po jejich skončení. Ve společnosti získávali podporu prostřednictvím přesvědčených domácích muslimů, často bývalých studentů arabských univerzit. Jejich striktní vyžadování konzervativních zvyklostí oslovilo pouze okrajovou část bosňácké a albánské veřejnosti, část naopak tyto zvyklosti odsuzovala. Muslimská veřejnost v Albánii a v Bulharsku oslovena nebyla. Celkově lze říci, že společenské zázemí islamistů na Balkáně je velmi omezené. Jejich podpora šla vždy mnohem více shora než zdola.

Islamistická síť na Balkáně. Na Balkáně hledali od r. 1992 zázemí a útočiště teroristická uskupení z Blízkého východu i jednotlivci (hlavně veteráni afghánské války). Hlavní vliv přicházel z Egypta (ilegální islamističtí radikálové), dříve i z Íránu (státní struktury). Působily nebo působí zde i teroristické organizace z Palestiny, Libanonu a Alžíru. Hlavním působištěm byla v letech 1992–1998 „bosňácko-chorvatská část“ Bosny a Hercegoviny – Federace BaH, zčásti (do r. 1996) Chorvatsko. Zhruba od r. 1997 se tě-

žisté přesouvalo do Albánie, zčásti i na Kosovo a do západní Makedonie, záložním územím (místem schůzek) se stalo Bulharsko. V Bosně a Hercegovině (BaH) těžili islamisté hlavně ze vstřícného postoje bosňáckého, islámsky orientovaného vedení v čele s Alijou Izetbegovićem, v Albánii spíše z nedostatečné kontroly země vládními orgány. Albánie sama není cílem, je však důležitým předpolím pro fungování islamistických radikálů na celém Balkáně.

Činnost islamistických radikálů na Balkáně zapadá do širšího kontextu: aktivity v BaH navázaly plynule na hlasy o novém křížovém tažení proti muslimům z doby války v Perském zálivu. S obdobím války v BaH se časově shodoval vzestup teroristických akcí v Egyptě a vzestup politického islamismu v Turecku, před jejím ukončením bylo mezi islamisty dosaženo sunnitsko-šíitského porozumění a vytvořen nový systém koordinace akcí.

Islamističtí radikálové využívají pro krytí svých aktivit sítě vytvořené z humanitárních, kulturních a věroučných organizací. Jejich množství ztěžuje přehled, zvláště pokud se týče finančních transakcí. Síť má flexibilní strukturu, na jejíž fungování nemá dopad zatčení nebo vypovězení jakéhokoliv jednotlivce. Mnohé organizace průběžně ukončují činnost a jsou nahrazovány jinými, jednotlivci se přesouvají mezi skupinami, což ztěžuje možnost vystopovat je. Velící a kontrolní systém je mnohvrstevný, financování záměrně roztržštěné, kontrolované paralelním mimoúčtetním systémem a pružné. Architektem této sítě byli bratři Ajmán a Muhammad az-Zawáhíri, blízcí spolupracovníci Usámy bin Ládina, který patřil k důležitým sponzorům a organizátorům této sítě. Relativně velké množství členů sítě je držiteli bosenskohercegovského, případně albánského občanství, což jim usnadňuje pohyb po regionu (i bin Ládin obdržel údajně v r. 1993 pas BaH). Vydávání bosenskohercegovských a albánských pasů umožnil rozvrat státních struktur v BaH a Albánii. Islamisté se podíleli i na financování boje především v případě Bosňáků, mnohem méně Albánců.

Teroristická činnost radikálních islamistů zahrnovala:

- atentáty na politické odpůrce Izetbegovićova vedení v BaH,

egyptské a chorvatské cíle (jakožto americké spojence), připravovaný atentát na papeže, získávání zpravodajských informací o státech NATO;

- teroristické útoky proti příslušníkům jiných národů v BaH a na Kosovo (systematicky hlavně proti bosenským Chorvatům v letech 1996–1997);
- výcvik v teroristických praktikách v BaH iránskými tajnými službami (zůstalo pouze u rozjezdu);
- poskytování útočiště i falešné identity teroristům, včetně amerických a francouzských občanů stíhaných pro terorismus, a vytváření zázemí pro operace jinde v Evropě (Itálie, Francie).

Islamistická síť na Balkáně je integrální součástí globální islamistické sítě. Z naprostého okraje muslimského světa se Balkán stal nejen dějištěm, ale zčásti také katalyzátorem dění spojeného s islamistickými extremisty. Veteráni z Afghánistánu se zapojili do válek v BaH a na Kosovo. Do bojů na Kosovo se údajně zapojili rovněž veteráni z Čečenska. Veteráni z Bosny se zapojili do teroristických akcí v Egyptě, Saúdské Arábii, Alžír, Kašmíru a na Filipínách. Teroristé operující v západní Evropě, v Egyptě a Alžír, nacházeli útočiště v BaH a v Albánii, nebo z těchto zemí naopak infiltrovali dále do západní Evropy. Z BaH, Albánie a Bulharska byla zčásti řízena islamistická síť v západní Evropě. Války na Balkáně umožnily Íránu ustavit v Evropě kvalitní zpravodajskou a teroristickou síť.

S globální islamistickou sítí propojují Balkán zejména:

- síť iránských tajných služeb, poměrně široce zakořeněná zvláště v BaH;
- síť *Džihádu* se zázemím hlavně v BaH, Albánii, Bulharsku a na Kosovo, napojená na síť v Súdánu a Egyptě, Arabském poloostrově a Středním východě;
- síť GIA a dalších alžírských radikálů především v BaH a v Albánii, spojená se sítí ve Francii a v Itálii;
- síť *Džama'át al-Islámíja* a dalších egyptských radikálů hlavně v BaH a Albánii, napojená především na síť v Itálii.

Evropská unie – hlavní partner?

Všechny země regionu se aktivně účastní boje proti terorismu, ne všechny však mají stejnou motivaci. Srbsko a Makedonie se dlouho zaštitovaly bojem proti islamistickému terorismu také proto, aby ospravedlnily tvrdý postup proti albánským separatistům. Politické špičky obou zemí však vyhlášením boje proti terorismu skrývaly také to, že tolerují nebo dokonce participují na organizovaném zločinu. Propojení politiky a organizovaného zločinu je v současnosti závažnějším problémem pro celý regionu než terorismus.

Bosna a Hercegovina, dříve největší zázemí islamistických radikálů na Balkáně, nyní při potlačování jejich aktivit poměrně otevřeně spolupracuje se zahraničními partnery (USA, EU, jednotlivé západní státy). Úsilí vlády Albánie, druhého největšího zázemí, omezuje slabost a omezený dosah státních struktur. Islamistická síť na Balkáně funguje ve značně ztížených podmínkách, avšak není rozbita.

Zhruba od r. 1995 udávaly tón USA, nyní se však mnoho vlád rozhoduje mezi orientací na USA nebo na EU. Americká finanční pomoc je stále slabší pákou ovlivňující rozhodování vlád, a na významu postupně nabývají nabídky podpory integrace do EU. V rámci toho se začíná rýsovat provizorní bezpečnostní hranice, která bude oddělovat perspektivnější kandidáty členství v EU (Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko) od ostatních čekatelů. Zbývající čekatelské země by představovaly území, na kterém by se zdržovaly kriminální elementy usilující o vstup na území EU. Terorismus představuje pouze jednu z aktivit organizovaného zločinu vedle pašování emigrantů, obchodu se ženami, pašování narkotik apod., což země EU vnímají jako komplexní bezpečnostní hrozbu.

Evropská unie a USA se neshodují v postupu vůči bývalým mudžáhidům usazeným v Bosně a Hercegovině. USA dávají přednost jejich pobytu zde, „pod kontrolou“, státy EU naopak jejich vyhoštění z důvodu geografické blízkosti.

Balkán pro Českou republiku nepředstavuje z hlediska terorismu bezprostřední hrozbu, ta má však jednoznačně politický i hospodářský zájem na stabilitě celého regionu. Větší zapojení do procesu demokratizace a transformace postkomunistických balkánských zemí (v rámci toho i do boje proti terorismu) by České republice poskytlo možnost aktivně ovlivňovat bezpečnostní ovzduší v Evropě, a tím zviditelnit svou zahraničněpolitickou pozici.

AFRIKA

MESFIN GEDLU

Politicky nestabilní a sociálně a ekonomicky těžké podmínky, které Afriku dlouhodobě tíží, vytvářejí příznivé předpoklady pro vznik bezpečnostního vakua. V něm mohou nalézt bezpečný tůl i teroristické organizace s mezinárodním dosahem. Tomu nahrávají i prostupné státní hranice, nepřehledné a úplatné státní aparáty, případně ilegální mezinárodní obchod se zbraněmi v nestabilním sociálně-politickém prostředí. Transnacionální teroristické skupiny, jako je al-Káida, mohou využít některých částí Afriky jako týlového zázemí, vzhledem ke strategickým výhodám (geografie, náboženské a kulturní vazby, politická radikalizace společnosti, neúspěšné státy).

Tři stadia vývoje terorismu v Africe

1950–1980: Revoluční terorismus zaměřený proti koloniálním režimům. V principu selektivní, s omezenými ztrátami jak lidskými, tak ekonomickými (např. boj za ukončení koloniální nadvlády a apartheidu na jihu subkontinentu).

1980–1990: Státem sponzorovaný terorismus jako součást zahraniční politiky dvou rivalských bloků, Západu a Východu. Převážně neselektivní útoky s vysokými ztrátami lidskými i ekonomickými, s obecně společensky destabilizujícími dopady (např. bývalý Zair, Etiopie v letech 1978–1990, občanská válka v Angole po r. 1975 a od r. 1980 v Mozambiku).

Od r. 1990: Mezinárodní terorismus se zvýšenou rolí jednotlivce-teroristy nebo malých skupin s větším ohrožením mezinárodního dosahu. Převážně neselektivní útoky s vysokými lidskými i ekonomickými ztrátami. Časté propojení s dalšími kriminálními aktivitami, jako je ilegální obchod se zbraněmi či drahými kameny (např. Somálsko, Libérie, Sierra Leone).

Typografické rozdělení terorismu v Africe

- I. Etno-nacionalistický a separatistický, vázaný na vleklé občanské války (např. Súdán), působí vnitřní destabilizaci společnosti (Sierra Leone, Libérie).
- II. Státem sponzorovaný. Často koordinovaná součást zahraniční politiky státu (např. konflikt mezi Etiopií a Eritreou), přímá či nepřímá angažovanost neafrických sil.
- III. Státem podněcovaný, zaměřený proti konkrétní skupině/skupinám uvnitř státu (např. násilné potlačování disentu v Súdánu či Etiopii).
- IV. S náboženským podtextem, zahrnující činy „schválené Bohem“, tudíž bez politicko-ideologické kontroly. Většinou součástí mezinárodní sítě a závislé na zahraniční materiální podpoře (extremistické skupiny v zemích jako jsou Jihoafrická republika, Malawi, Keňa, Nigérie, Uganda).

Pojetí a definice terorismu v Africe

Je téměř nemožné nalézt univerzálně přijatelnou a komplexní definici terorismu. Hlavní příčinou je to, že každý, kdo se o to pokusí, vždy hledá premisy kompatibilní se svými politickými a ideologickými zájmy: jinými slovy, kdo je pro někoho terorista, je pro jiného bojovník a zachránce.

Konvence Organizace africké jednoty (OAJ) o prevenci a boji proti terorismu, přijatá na XXXV. řádném summitu OAJ v Alžíru v r. 1999, definuje „teroristický akt jako kriminální čin, který porušuje trestní zákony platné v členských zemích, a ohrožuje životy, fyzickou integritu a svobodu, nebo může způsobit vážné újmy na zdraví nebo smrt jednotlivci nebo skupinám obyvatelstva. Dále je terorismem čin, který způsobuje, nebo může způsobit, poškození nebo zničení veřejného nebo soukromého majetku, životního prostředí a kulturního dědictví. Za teroristický akt se považuje zastrašování nebo vyvíjení nátlaku vůči vládám nebo veřejným institucím s úmyslem vnutit jim taková jednání nebo postoje, které by jinak nedělaly nebo nepřijaly.“ Tato konvence tvoří základní rámec postojů afrických zemí k terorismu nezávislé na jeho motivaci, formě i původu.

Mezi teroristické akty nepatří spravedlivý boj národů vedený v souladu s principy mezinárodního práva za samostatnost a sebeurčení, včetně ozbrojeného povstání proti kolonialismu, okupaci, agresi a cizí nadvládě.

Principy a nástroje africké účasti ve válce proti terorismu

Mezivládní konference o prevenci a boji proti terorismu v Africe ze září 2002, která se uskutečnila v Alžíru, posiluje význam této Konvence urychlováním její ratifikace členskými státy a přehodnocením její účinnosti ve světle dalších klíčových dokumentů, jako jsou:

- dakarská protiteroristická deklarace z října 2001,
- závazky Ústředního orgánu OAJ pro prevenci, kontrolu a řešení konfliktů z listopadu 2001,
- rezoluce RB OSN č. 1373.

Africká diplomacie se věnuje problému terorismu již delší čas: v r. 1992 XXVIII. řádný summit OAJ přijal rezoluci o koordinaci spolupráce mezi členy v boji proti extremismu (AHG/Re. 213 [XXVIII]), o dva roky později byla v Tunisu přijata deklarace o kódu jednání mezi členskými státy v záležitostech, jako jsou fanatismus a extremismus, nezávisle na jejich původu a formách (AHG/Decl. 2 [XXX]).

Dakarská protiteroristická deklarace přijatá na Mimořádném vrcholném summitu OAJ v říjnu 2001 podtrhuje význam aktivní účasti Afriky v boji proti terorismu, ať lokálně nebo mezinárodně, při dosažení cílů rozvoje a demokracie. Tato deklarace, která byla i projevem africké solidarity s vládou a obyvateli USA, jasně odsuzuje terorismus kdekoli na světě a v duchu rezoluce RB

OSN č. 1373 vyzývá členské státy k zavedení opatření proti teroristickým organizacím. Zároveň se obrací na vyspělé státy světa s tím, aby podpořily Afriku při zamezování dopadů terorismu na její hospodářství, především s ohledem na uskutečňované programy nového ekonomického partnerství pro africký rozvoj (NEPAD).

Geograficko-strategický profil mezinárodního terorismu v Africe

Faktory, které mohou významně ovlivnit boj proti terorismu na diplomatické i vojenské frontě, jsou geopolitická spojitost Afrického rohu s politicky výbušným Blízkým východem a vztahy některých afrických zemí se širším islámským světem. Blízký a Střední východ spolu s jihovýchodní Asií a východní pobřeží afrického kontinentu podél Rudého moře a Indického oceánu byly vždy místy čilého obchodního a kulturního kontaktu s oboustranně otevřeným tokem vlivů a lidí. *Somálsko*, nezávisle na ideologickém zaměření režimu u moci, si vždy uchovávalo silné vazby s arabským světem přes Rudé moře. *Etiopie* a *Eritrea* spolu s Džibutskem, kde mají USA protiteroristickou vojenskou základnu s oblastním velením, jsou klíčovými účastníky mezinárodní strategie v boji proti terorismu ve východní Africe a přilehlé oblasti. Země jako *Tanzanie* nebo *Keňa* jsou lákavými cílovými zeměmi uprchlíků ze Středního východu, ale i z indického subkontinentu.

Stejně důležité jsou nestabilní politické poměry a oslabení či absence centrální státní autority, což je příznačné pro nemalou část kontinentu. Některé části Afriky jsou mimo vládu zákona a dlouhodobě zde nefunguje účinná státní správa. To přirozeně v mezinárodním společenství vyvolává soustředěný zájem o tamní dění tak, že se aktivně zapojuje do úsilí afrických vlád a Africké unie zvládat teroristické tendence i jejich příčiny na lokální i mezinárodní úrovni.

Afrika je nejslabším článkem globální protiteroristické strategie. Hrozbu terorismu spíše posilují, než oslabují, mnozíci se případy vměšování do vnitřních záležitostí jednotlivých států, nebo do vztahů mezi nimi tak, že je favorizována ta či ona strana. Lze např. využít zájmu Etiopie ve snaze zabránit podvratné činnosti skupiny *al-Itihád al-Islámíja* (podle některých zdrojů sídlící v Somálsku), nesmí to ovšem sloužit jako záminka k zasahování do letitého sporu mezi těmito dvěma státy, které již v minulosti vedly několik krvavých válek. Role USA při zatýkání afrických občanů podezřelých ze spolčení či kontaktů s *al-Ká'idou* v některých zemích (např. Malawi, Jihoafrická republika) ukazují, že mandát OSN v boji proti terorismu musí brát ohled i na mocenskou nerovnost mezi státy.

Strategie mezinárodního protiteroristického boje musí tento problém brát v úvahu, aby se neposilovaly obranné tendence mezi marginalizovanými aktéry, a naopak upevnily podmínky

pro univerzální konsenzus a podporu lidských práv a zákonosti.

Boj proti mezinárodnímu terorismu nesmí znamenat pomstu ani svévolné trestné výpravy; jinak, jak potvrzují zkušenosti posledních let, budou jeho účinky kontraproduktivní. Zvláště důležité je to tam, kde má tradice multikulturního a multireligiózního soužití dlouhé a často komplikované kořeny, což je přesně případ Afriky. Etnicky, nábožensky a rasově podložené zákony se nejednou staly příčinou vleklého konfliktu a společenské destabilizace, v čemž hrál terorismus klíčovou roli.

Hrozba mezinárodního terorismu afrického původu, nebo terorismu zaměřeného proti Africe není bezprostřední. Afrika se dosud na vzniku ani rozvoji mezinárodního terorismu výrazněji nepodílí. Bombové útoky ze srpna 1998 proti zastupitelským úřadům USA byly sice největší teroristickou akcí od r. 1996, kdy došlo k podobnému útoku v Saúdské Arábii, to ovšem nevylučuje, že to byla ve své podstatě na africké půdě ojedinělá událost. Většina teroristických útoků v Africe má lokální příčiny, často s přesahy z jedné země do druhé (v podobě regionálních konfliktů). Při nich hrají rozhodující roli politické, ekonomické a sociální zájmy různých politických skupin. *Afrika je spíše terčem než původcem mezinárodních teroristických aktivit.*

Historicky vzato celkový počet teroristických činů klesá, jejich dopady jsou však stále drastičtější a jejich charakter stále méně selektivní. Z celkového počtu 10 000 teroristických útoků za období od r. 1960 až do 11. září 2001 pouze ve 14 případech zahynulo více jako 100 osob. V drtivě většině případů jsou použity palné zbraně a ruční granáty. Významné místo mají únosy osob a letadel. Celkově roste trend teroristických útoků na civilní zástupce mezinárodních organizací včetně OSN a na další tzv. „soft targets“: cizí návštěvníky, turisty, migranty a uprchlíky. Oblíbenými terči zůstávají zástupci státní moci a vládní objekty, stejně jako objekty zastupitelských úřadů některých států.

Africká ropa a strategie současné protiteroristické koalice

Z dosavadních zkušeností lze vyvodit, že současné vedení USA, prosazující dnes dominantní strategii pro potírání mezinárodního terorismu, sleduje dva rozhodující zahraničněpolitické cíle:

- globální boj proti mezinárodnímu terorismu,
- globální kampaň pro rozšíření a zajištění bezpečných zdrojů ropy pro hospodářství USA.

S válkou v Iráku jsou tyto dva cíle čím dál tím silněji propojovány a dostávají skutečnou globální dimenzi. Pro Bílý dům je přitom kromě Střední Asie a Kavkazu nejžhavějším kandidátem na místo strategicky významného zdroje ropy v příštích dvou desetiletích tropická Afrika, kde jsou již dnes významnými exportéry do USA a zemí západní polokoule Nigérie, Gabun a Angola.

Úspěšnost protiteroristické strategie v Africe bude záviset na udržování společenské rovnováhy. Boj proti terorismu nesmí sloužit ani k ostrakizaci části populace na základě vyznání či tradice. Platformy umožňující takový přístup už existují (AU, IGADD, SADC, ECOWAS), jakkoliv jsou dosud nevytříbené. V konečné fázi mohou zajistit úspěch diplomatických či vojenských operací zaměřených proti terorismu pouze vnitroafrické síly a podíl afrických vlád.

Otázka použití síly i se souhlasem místní vlády musí být v souladu s požadavky mezinárodního práva, pokud jde o naléhavost, nutnost (protiopatření není pomsta) a vyváženost (protiopatření by neměla přesáhnout ospravedlnitelnou mez). Právo na sebeobranu je ospravedlnitelné do doby, než Rada bezpečnosti OSN přijme potřebné kroky pro udržení míru a bezpečnosti.

Úspěch boje proti terorismu v Africe vyžaduje konkrétní technická opatření, především:

- konzistentní celokontinentální výzkum zaměřený na dlouhodobé sledování vazeb mezi sklony k politické radikalizaci určité části společnosti v některých afrických zemích a šířením terorismu (jde o státy s vysokou populační a sociální proměnlivostí a náchylností k vnitřní destabilizaci, např. Egypt, Alžírsko, Tanzanie, Keňa, JAR, Nigérie, v menší míře Etiopie; je třeba sem zahrnout i státy, kde existuje vzhledem k oslabení centrální autority vysoká možnost prorůstání domácích a zahraničních kriminálních prvků, např. Libérii, Somálsko, Čad, Sierru Leone);
- sestavování ústřední databáze o projevech sociálně patologických jevů spojených s terorismem (šíření nezákonnosti, gangsterismus, obchod se zbraněmi, korporativní formy žoldněství a další formy kriminality);
- posílení role a autority afrických mezinárodních subjektů, především Africké unie, při vypracování a uskutečňování plánů a strategií mezinárodního úsilí o potírání a odstranění terorismu.

ZEMĚ DÁLNEHO VÝCHODU

RUDOLF FÜRST

Problém soudobého terorismu v Číně, v obou korejských státech a v Japonsku lze sledovat jako záležitost vnitropolitickou, současně ale i jako reakci těchto států na určitou globální politickou a bezpečnostní proměnu. Terorismus uvnitř států je nejvýraznější v Čínské lidové republice. Důležitý je ale i boj proti terorismu jako nový moment v zahraniční politice všech zmíněných zemí.

Čínská lidová republika je mnohonárodnostní stát, v němž od konce 70. let došlo k oživení emancipačního procesu etnický a kulturně nečínský menšin. V rámci toto pohybu dochází také k oživení kulturního a národního uvědomění Ujgurů, v ČLR nejpočetnější minority vyznávající islám (7 mil. z celkového počtu zhruba 20 mil. muslimů). Ujgurská autonomní oblast Sin-ťiang (Xinjiang) sousedí s Pákistánem a Afghánistánem a dále s postsovětskými státy – s Kazachstánem, Kyrgyzstánem a Tádžikistánem. Má tedy přímé kontakty se zázemím radikálních islamistických hnutí. Ujgurské separatistické hnutí je také podporováno z dalších zemí, zejména z Pákistánu, Íránu, Čečenska, Indie, Turecka a Saúdské Arábie. Exilová *Organizace za svobodný Turkestán* má svou základnu v Turecku, jiná organizace údajně operovala v Afghánistánu, ostatní menší skupiny působí v Sin-ťiang. Není jasné, do jaké míry je ujgurské separatistické hnutí jednotně organizováno, přední expert na islámské menšiny na území Číny Dru Gladney např. soudí, že existuje paralelně několik organizací bez jednotné součinnosti. Ne každá organizace je militantní a napojená na terroistickou síť *Tálibánu* nebo *al-Káidy*.

Možnou inklinaci k terorismu nelze v budoucnu vyloučit ani v případě Tibetanů, neboť v exilových kruzích existují názorové frakce kritizující dosavadní nenásilnou politiku dalajlámy.

Přestože čínská vláda věnuje značné prostředky na stabilizaci svých periferních oblastí, radikální síly uvnitř ujgurské menšiny se v 90. letech snaží prosadit své nároky násilnými prostředky. Toto hnutí podniklo v Sin-ťianu kromě řady demonstrací také řadu individuálních atentátů i ozbrojených útoků na čínské státní úřady, vojenské a policejní jednotky, v r. 1997 dokonce způsobilo i výbuch bomby v centru Pekingu. Odpovědí pekingské vlády byla série zvláštních opatření. Byla zesílena represe proti aktivistům ujgurského separatistického hnutí, zavedena bezpečnostní opatření ve velkých městech (např. kontroly zavazadel na nádražích) za doprovodné mediální kampaně. Represivní opatření jsou vyvažována pozitivními stimuly v podobě subvencí, rozvojových programů a forem pozitivní diskriminace ve školství a personální politice, která existovala již před sérií ujgurských teroristických útoků. Vztah čínského státu k periferním oblastem vyplývá z řady příčin, především však z obavy z územní fragmentace dle jugoslávského a sovětského scénáře. Politicky a vojensky strategickou oblastí Sin-ťiang mají procházet chystané ropovody a plynovody ze Sibiře až k východnímu pobřeží Číny.

Využívání boje proti terorismu je v Číně novou metodou státní represe. Čínskému státu také všeobecná kampaň proti terorismu umožňuje zakrývat individuální případy porušování lidských práv. Vláda zřídila při ministerstvu vnitra zvláštní úřad

pro boj s terorismem, který koordinuje domácí činnost také na mezinárodní úrovni ve spolupráci s Ruskem, středoasijskými státy, zeměmi ASEAN, USA a EU. Centrální úřady v Číně ovšem v rámci boje proti terorismu využily této příležitosti k řadě trestních stíhání politicky nežádoucích osob, jako exilového aktivisty Wang Ping-čanga, jednoho v předních organizátorů zakázané opoziční Čínské demokratické strany (Wang byl v r. 2003 unesen z Vietnamu a v ČLR posléze odsouzen v neveřejném procesu na doživotí za špionáž a přípravu teroristického útoku na čínskou ambasádu v Thajsku). Podobným způsobem vyzněly procesy se dvěma tibetskými lámy, kteří byli zatčeni za údajnou teroristickou činnost (2002 a 2003).

Boj proti mezinárodnímu terorismu v čínské zahraniční politice

Po teroristickém útoku na budovy WTO v New Yorku Čína zastávala velmi kooperativní stanovisko. Ochotně podpořila dvě rezoluce OSN, obecně odsuzující globální terorismus, v r. 2002 podpořila rezoluci OSN požadující zbrojní inspekci do Iráku. Posílení vojenské přítomnosti USA ve Střední Asii sice Peking vnímá ambivalentně, ale s zásahem USA a NATO v Afghánistánu souhlasil, dokonce použil svého vlivu, aby k schválení vojenských operací přesvědčil Pákistán. ČLR se ochotně zapojila do mezinárodního boje proti terorismu formou výměny špionážních informací a monitoringu finančních zdrojů podezřelých organizací.

Peking byl v otázce vlastních problémů s nečínskými menšinami vůči zahraničí tradičně skoupý na informace. Po 11. září se jeho přístup viditelně změnil, stal se kooperativní a více otevřený mezinárodní spolupráci. Mezinárodní tažení proti terorismu čínská vláda přehodnotila jako problém mezinárodní a spolupráci s USA získala mezinárodní prestiž.

Čínská zahraniční politika od 90. let prošla pozoruhodnou proměnou stylu. Přestává vycházet z uraženeckého nacionalismu („Čína jako oběť kolonialismu a imperialismu“), stává se více aktivní (cesty stranických vůdců do zahraničí jsou o poznání častější než v dobách Mao Ce-tunga či Teng Siao-pchina) a získává větší smysl pro globální problémy (boj s terorismem, nešíření zbraní hromadného ničení). Čínská diplomacie se stává kooperativnější (zásluhy na americko-severokorejských jednáních od r. 2003), nezměnila se ovšem v tradičně sporných otázkách ohledně lidských práv, Tibetu, teritoriálních nároků (Jihočínské moře).

Čína zaujímá nepřítli protiamerické postoje v době, kdy politika Washingtonu probouzí nejen antipatie ve třetím světě, ale i nesouhlas v řadách spojenců NATO. Ačkoliv zásah v Iráku Čína neschválila, překvapil věcný tón sdělovacích prostředků, který kontrastoval s propagandistickým zaměřením čínských médií v době bombardování Jugoslávie. Překvapuje také slabá reakce na vyhlášení americké Národní bezpečnostní strategie (NSS, 2002): čínský oficiální tisk nijak nehodnotil, jak se dotýká čínských bezpečnostních zájmů.

Japonsko

Mezinárodní tažení proti terorismu po 11. září poskytlo japonské zahraniční politice nebyvalý impulz. Japonsko bylo po druhé světové válce zemí soustředěnou na vlastní hospodářský růst, většina společnosti byla převážně pacifisticky orientována, v mezinárodních vztazích vystupoval stát neutrálně a nekonfliktně. Po r. 2000 došlo k viditelnému vzkříšení japonského nacionalismu, což se projevuje ve vnitropolitickém diskursu o bezpečnosti (problém Severní Koreje) a v aktivní participaci na mezinárodním boji proti terorismu. Japonsko vyslalo svůj torpédoborec do Indického oceánu na symbolickou podporu invaze do Afghánistánu (2003), do okupovaného Iráku dokonce vyslalo jednotku o síle jednoho tisíce vojáků, což formálně koliduje se zněním japonské ústavy.

Zvláště aktivně se Japonsko projevuje ve svých reakcích na další jadernou krizi v Severní Koreji (2003). Premiér Koizumi ve svých oficiálních prohlášeních o situaci v Severní Koreji naznačil odhodlání vlády rázně vystupovat proti režimům, které vyvíjejí zbraně hromadného ničení, a vyjadřuje zájem vlády, aby Japonsko hrálo aktivní roli v zajištění mezinárodní bezpečnosti. Veřejné mínění v Japonsku je sice v názoru na účast v Iráku rozděleno, avšak podpora vlády podstatně roste.

Zatímco ještě v 90. letech byla veřejná debata o pořízení nukleárních zbraní tabu, po r. 2002 členové kabinetu podpořili návrh ministerstva obrany, aby stát výrazněji posílil svou bezpečnost v reakci na čínský a severokorejský vojenský potenciál. Co bylo dříve veřejným tabu, stává se v řadách liberálních demokratů rozšířeným názorem. Japonská armáda po druhé světové válce existuje jen symbolicky. Generační obměna (vymírání pamětníků hrůz války) a psychologický efekt dlouhodobé ekonomické stagnace přispívá k posunu nálad ve společnosti, které volají po aktivnější roli Japonska na mezinárodní scéně a posílení obranyschopnosti kvůli Severní Koreji (testy balistických raket Taepodong v r. 1998). Vzhledem k ekonomické síle Japonska a jeho finanční podpoře globálních organizací (OSN, Světová banka, Asijská rozvojová banka) lze očekávat větší nároky na zastoupení v nich.

V soudobém teroristickém hnutí největší pozornost upoutala synkretická náboženská sekta *Óm šinrikjó*, která podnikla sérii pokusů o útoky na státní organizace s použitím biologických látek a dopustila se několika vražd. V r. 1995 uskutečnila v tokijském metru zatím nejrozsáhlejší teroristický útok proti civilním osobám v poválečné historii, na následky otravy jedovaté látky *sarin* zemřelo 11 lidí a ostatních 5000 dalších bylo přiotráveno. Počet členů sekty se odhadoval na jeden až pět tisíc, státní úřady nebyly schopny pro nedostatek důkazů tuto komunitu, která se přejmenovala (*Alef*), zcela eliminovat.

Severní Korea

V tradici severokorejského státu je řada rysů souvisejících s politickým terorem (únosy jihokorejských a japonských občanů, pobřežní přestřelky s japonskými a jihokorejskými plavidly, či státem organizovaný obchod s drogami, v r. 1987 zinscenovala severokorejská tajná služba letecké neštěstí jihokorejských aerolinií Kal 858 s cílem odradit účastníky olympijských her v Soulu).

Severokorejský režim i přes zoufalou ekonomickou situaci vydržuje předimenzovanou armádu, která pohltí 25 % HDP. Armáda má ve své výbavě balistické rakety krátkého a středního doletu a pravděpodobně i mezikontinentální rakety ICBM. Na území Severní Koreje existují zařízení, která jsou schopna vyrobit štěpný materiál použitelný pro jaderné zbraně. Pchjongjang to oficiálně vyhlásil v r. 2003. Severokorejský režim prodává raketovou techniku do problematických zemí Středního východu a udržuje kontakty s mezinárodními teroristickými organizacemi. Po invazi NATO do Afghánistánu a Iráku se Severní Korea ocitá v postavení jednoho z „rogue“ států, který by mohl být vystaven podobnému osudu. Bezpečnostní situace na Korejském poloostrově s ohledem na ohrožení jihokorejského obyvatelstva podobný scénář problematizuje.

Soul případnou invazi do Severní Koreje nepodporuje. Různé varianty krizových scénářů v případě rozpadu režimu mají závažné bezpečnostní implikace, nemluvě o masové migraci vyhledavělých Korejců ze severu.

Aktivnější diplomacie na Dálném východě

Čína využívá příležitosti k potlačení separatistů a disentu obecně, Severní Korea sází na osvědčený recept strategické hrozby za finanční pomoc a udržení nacionalistického militantního režimu. Boj proti terorismu se stal novým prostředkem pragmatické prozápadní politiky Japonska a Číny, který oběma zemím umožňuje hrát aktivnější a významnější roli v mezinárodní politice než doposud.

Japonsko i Čína se přidávají na stranu Západu s cílem udržet si přístup ke zdrojům ropy v Iráku, současně pragmaticky posilují svůj mezinárodní vliv (kontrastující s úpadkem vlivu zemí Blízkého východu v důsledku nepokojů a terorismu).

V tomto období Čína i Japonsko přecházejí na aktivnější způsob diplomacie, v případě Číny Západ mile překvapuje její kooperativnost a věcnější tón oficiálních médií. V realizaci vlastních zájmů nakonec nezůstává pozadu ani Severní Korea, která se „nechá přesvědčit“ k jednáním na platformě dva + čtyři (Severní Korea–Jižní Korea, USA–Čína–Rusko–Japonsko), jež slibují zopakovat výsledek doposud předešlé jaderné krize v r. 1994. Pchjongjang za příslib pozastavit svůj jaderný program získal dodávky potravin a paliv pro své elektrárny a na Dálném východě deset let panoval mír.

Postavení Severní Koreje v roli státu, představujícího mezinárodní bezpečnostní hrozbu, z pohledu Dálného východu: Japonsko využívá tohoto podnětu pro vlastní oprávněný nárok posílit svou bezpečnost, zejména po testu rakety Taepodong v r. 1998, dále z důvodu existence atomových reaktorů v KLR, které jsou schopny vyrobit štěpný materiál pro nukleární munici, ale také i po dalších provokativních akcích Pchjongjangu proti bezpečnosti japonských občanů (únosy osob pro potřeby severokorejské rozvědky, narušování teritoriálních vod a pobřežní šarvátky, pašování drog). Případná remilitarizace Japonska je pro ČLR nevíтанou změnou.

Peking, jako prakticky jediný, kdo může podstatně ovlivnit severokorejské rozhodování, se zhostil aktivní role prostředníka mezi Severní Koreou a USA, donutil Severní Koreu k setkání s Američany (duben 2003) výmluvnými prostředky: dočasně zastavil dodávky paliva a vyslal diplomaty do Pchjongjangu. ČLR v roli mírotvůrce získává cenné diplomatické body, které může uplatnit ve svých bilaterálních vztazích s USA. Japonsko posiluje své aspirace na posílení vojenského potenciálu a podporuje USA ve sporné invazi do Iráku.

DOPORUČENÍ

Strategie

Přístup k problému terorismu by měl být dán následujícími mezemi:

A.

- *nelze jakkoli omlouvat teroristické činy,*
- *přístup však musí vycházet z hodnocení skutečné situace.* Boj proti terorismu nesmí být léčbou příznaků. Účinnou metodou je prevence, která zahrnuje pomoc při řešení vnitropolitických problémů vedoucích ve svých důsledcích k rozšiřování společenského zázemí terorismu. Takovou prevencí nelze eliminovat „tvrdé jádro“, ale je možné ho postupně společensky izolovat.

B.

- *je nutné posilovat společnou frontu v boji proti terorismu,*
- *nelze však ani tolerovat, aby se boj proti mezinárodnímu terorismu stal záminkou pro státní terorismus.* Boj proti terorismu se také nesmí stát záminkou pro potlačování politické opozice nebo národnostních menšin.

V boji proti terorismu je nutné důsledně posuzovat případ od případu. Jakékoli obvinění z terorismu si zaslouží zvýšenou pozornost, ale nesmí se stát důvodem pro uplatnění automatických přístupů.

Boj proti terorismu musí vyloučit skupinový přístup. Samotná skutečnost, že určitá národnost, náboženská apod. skupina může poskytovat potenciální zázemí teroristům, nesmí sloužit k diskriminaci části společnosti na základě národnosti, vyznání apod. Nesprávnost takového postupu dlouhodobě ukazují i příklady přímo z Evropy (Severní Irsko, Baskicko, Korsika).

Mezinárodní partnerství

Se svými spojenci sdílíme rizika a měli bychom sdílet i o řešení problému. Měli bychom se odpovídající měrou podílet na prevenci, na podpoře řešení společenských, politických a ekonomických podmínek vzniku terorismu, ale i na přímém boji s teroristickými skupinami (zpravodajsky, účastí jednotek apod.).

Nejpřirozenějším partnerem České republiky je Evropská unie. Ta bohužel často projevovala právě v tomto ohledu pasivní přístup. Nelze zapomínat, že i unijní politika je určována jejími členskými státy, v případě boje s terorismem zvláště těmi, které se cítí nejvíce ohroženy.

Evropská unie zapojuje boj s terorismem a prevenci proti němu do rozvojové strategie. V Evropě zařazuje EU pozvolna prevenci proti terorismu i do integrační strategie. Česká republika by měla do své zahraniční politiky a do strategie rozvojové pomoci toto hledisko rovněž zařadit. Ve své rozvojové pomoci by měla posílit podporu takových prvků, které umožňují zemi-příjemci lépe čelit hrozbě terorismu (např. budování institucí, boj s korupcí, dodržování lidských práv apod.).

Spolupráce s Evropskou unií by Česká republika neměla bránit spolupráci s dalšími partnery. Česká politika by měla být aktivní, měla by mít vždy tři časové úrovně strategie (krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou). Měla by si udržovat odstup a být schopna posuzovat věcně jak terorismus ilegálních a separatistických skupin, tak terorismus státní.